

KEYFÎ AYET BÖLÜNMELERİ ÜZERİNE

İlk Kur'an nüshalarında ayet bölünmeleri yoktur. İşaretlere nokta koymak gibi ayet bölünmeleri de sonradan yapılmıştır. Günümüzde ilim çevrelerince kabul edilen 20 kıraatin hepsinde ayet sayıları farklı farklıdır. Bu farklılık metinde bir azaltma ve çoğaltmadan değil, cümlelerin nerede bölüneceği ile alakalıdır. Yoksa tüm kıraatlerdeki metin birebir aynıdır.

Resim-3 (Kahire Meşhedî Nüshası/ Maide 2-9)

Bu örnekte olduğu gibi, elimizdeki el yazmalarının birçoğunda ayet bölünmeleri yoktur. Ayet sayılarının kıraatlere göre farklılık arz etmesi, tamamen kıraat imamların ayetleri nereden böleceklerine dair içtihatlarına dayanır.

Ayet sayıları ile ilgili istatistik bilgilerine kısaca bir göz atalım.

A- Sahabeden nakledilen âyet sayıları:

- 1- Hz.Ali'ye göre âyetlerin sayısı: 6236.
- 2- Übey b. Ka'b'a göre: 6210.
- 3- Ibn Abbas'a göre: 6216 (ibn Abbas'tan yapılan bir başka ri- vâyetle ise âyetlerin sayısı 6616'dır)
- 4- İbn Mes'ud'a göre: 6218 dir.

B- Tabiünden nakledilen âyet sayıları

- 1- İbn Cübeyr ve İbn Sîrîn'e göre âyetlerin sayısı : 6216 (İbn Abbas'la aynı görüştedirler.)
- 2- Ata'ya göre 6177
- 3- Humeyd'e göre 6212
- 4- Raşid'e göre 6212

C- Kıraat imamlarından nakledilen âyet sayıları

- 1- İlk Medîneliler'in kabul ettiği sayı 6217'dir. Bu sayıyı Kûfeliler, Medîneliler'den her hangi bir kimseyi isim olarak bizzat topluluğa isnad ederek rivâyet etmişlerdir. Bunu Nafi' b. Abdîrrahman b. Ebî Nuaym (kıraat imamıdır), Ebû Ca'fer Yezîd b.

elKa'ka'dan ve Şeybe b. Nasah'tan rivâyet etmiştir. Yine bu sayıyı bütün Basralılar Osman b. Saîd'den rivâyet etmişlerdir.

2- Sonraki Medîneliler âyetlerin sayısını 6214 olarak zikrettiler. Bu sayıyı İsmail b. Cafer el-Medenî ve Kâlûn lakabıyla bilinen İsâ b. Minâ, Süleyman b. Müslim b. Cemmâz'dan, Ebû Ca'fer ve Şeybe'den merfûan rivâyet etmişlerdir. Bu sayı İsmail b. Ca'fer'e nispet edilmiştir. Ebû Ca'fer'den nakledilen bir başka görüşte bu sayı 6210 dur. Şeybe'den gelen rivâyetle Ebû Ca'fer'den yapılan rivâyet arasında ihtilaf vardır.

3- Mekkelilerin kabul ettikleri sayı 6219 dur. Bu sayıyı Abdullah b. Kesîr (kıraat imamı) Mücâhid b. Cibr'den, o da Abdullah b. Abbas ve Übeyy b. Ka'b'dan merfuan rivâyet etmiştir.

4- Kûfelilerin kabul ettikleri sayı 6236 dır. Bu sayıyı Hamza b. ez-Zeyyât İbn Ebî Leylâ'dan, o da Ebû Abdirrahman es-Sülemî'den, o da Alî b. Ebî Talib'den merfuan rivâyet etmiştir. Yine bu sayıyı Kisâî, Süleym b. İsa ve başkaları Hamza'dan rivâyet etmişlerdir.

5- Basralıların kabul ettikleri sayı 6205 tir. Bu sayıyı Asım b. Ebî's-Sabbah elCühderî rivâyet etmiştir. Yine Eyyûb b. el-Mütevekkil ve Ya'kûb b. el-Hadramî de rivâyet etmiştir. Ancak Eyyûb b. el-Mütevekkil bir sayı ile Asım'a muhalefet ederek 6204 olduğunu söylemiştir.

6- Şamlılar'ın kabul ettikleri sayı 6220 dir. Bu sayıyı Eyyub b. Temîm el-Kârî, Yahya b. Hâris ez-Zimmârî'den merfûan rivâyet etmiştir. Bazıları da Abdullah b. A'mir elYahsûbî (kıraat imamı)'den rivâyet etmişlerdir. Bir başka rivâyette ise bu sayı 6225 tir¹

Ayet sayılarının farklılık nedenleri bu yazının konusu değildir. Bu bilgiyi vermekle amaçladığımız şey ayet bölünmelerinin tevkihi olmadığına anlaşılmaması içindir. Üzerinde durmak istediğimiz ise ayetleri bölenlerin hangi kriterlere göre ayetleri numaralandırdıklarına işaret etmektir.

Bu tespitin yapılabilmesi için her şeyden önce “ayet” kelimesinden ne kastedildiğinin bilinmesi gerekmektedir. Biraz önce alıntı yaptığımız Doç. Dr. Hasan Keskin'in çalışmasına müracaat edelim.

A. Lügat Anlamı

“Âyet” kelimesinin sözlükteki asıl anlamı, “herhangi bir şeyin varlığını gösteren alâmet”tir. Buna bağlı olarak açık alâmet, belirti, iz, eser, işaret, ibret, nişane, mûcize, burhan, delil, yüksek bina gibi anlamlarda kullanılmıştır. Kelimenin çoğulu “ây” veya “âyât” tır. Kelimenin ‘cemaat’ anlamının dışındaki diğer anlamları Kur'an'da da aynı şekilde korunmuştur. “Âyet”, Kur'an'da delil, burhan; mucize, işaret; alâmet, nişan; hayret verici bir iş, şaşılabilecek şey; ibret; yüksek bina; kıyamet alâmeti; Kur'an'ın tamamı veya belli bölümleri gibi anlamlarda kullanılmıştır. Söz konusu kelime tekil ve çoğul şeklinde Kur'an'da 382 defa geçmek- tedir.

B. Terim Anlamı

Tefsir ıstılahında “âyet” bir terim olarak şöyle tanımlanmakta- dır: “Kur'an'ın harflerinden bir fasıla ile ayrılmış olan bölümlerinden her birine verilen isimdir”; “Kur'an'dan bir sûrede bulunup matla'ı/başlangıcı ve makta'ı/sonu olan belli

¹ Doç. Dr. Hasan Keskin / Ayetleri Sayısı Hakkında İhtilafların Nedenleri -Tez / C.U İlahiyat Fakültesi Dergisi

bölümlerden her biri için kullanılan bir terimdir”; “Kur’an metninin bağımsız ve en küçük birimidir”; Kur’an’ın herhangi bir sûresi içinde, başı ve sonu belli bir veya bir kaç cümleden oluşan ilahi bir kelimedir. “Âyet”in en fazla bilinen, kullanımı en yaygın olan anlamı, bu tanımlarda ifade edilen anlamıdır. Bu gün “âyet” deyince daha çok “Kur’an’ın âyetle- ri” akla gelmektedir. Bazen bir âyetten daha az veya daha çok olan Kur’an parçasına da mecaz sûretiyle sûretiyle âyet denildiği vâki- dir².

Doç. Dr. Hasan Keskin’in bu tarifinde dikkat edilmesi gereken şey ayet kelimesine yüklenen “terim” anlamıdır. Bu tanıma göre Ayet; **“başı sonu belli olan kendi başına bağımsız her bir cümle”** anlamına gelmektedir. Bu tanımda getirilen “kendi başına, bağımsız” kelimeleri, cümlelerin eksik kalmaması, cümlelerin tamam olmasıdır. Peki bizatihi müfessirler tarafından getirilen bu tanım, elimizdeki ayet bölünmelerine uymakta mıdır? Bunu anlamak için birkaç örnek verelim.

Abese 80/1

عَبَسَ وَتَوَلَّى

انْ Abese 80/2

جَاءَهُ الْأَغْمَى

Kıraatlerin tamamında bu iki ayet bu şekilde bölünmüştür. Peki bu iki ayet bölünmesi müfessirlerin ayet kelimesine getirdiği terim anlamındaki “başı sonu belli olan, kendi başına bağımsız cümle” tanımlamasına uymakta mıdır? Hayır uymamaktadır. Çünkü ikinci ayet birinci ayetin “mefulü li eclihi” yani bir fiilin yapılma sebebini gösteren nesnesidir. İkinci ayetteki cümle tamamen birinci ayete bağlıdır. Birinci ayet olmadan ikinci ayet kendi başına hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bunu anlamak için bu iki ayete verilen herhangi bir meali ele alalım.

Abese 80/1

عَبَسَ وَتَوَلَّى

Surat astı ve yüz çevirdi.

انْ Abese 80/2

جَاءَهُ الْأَغْمَى

O gözleri görmeyen geldi diye. (Erhan Aktaş meali)

İkinci ayete verilen meal “o gözleri görmeyen geldi diye” şeklindedir ve bu cümlelerin kendi başına bağımsız bir cümle olması imkansızdır. Aslında bölünmesi imkânsız olan bir cümle tam ortadan bölünmüş, cümlelerin yüklemi ve öznesi bir tarafta, nesnesi başka bir tarafta kalmıştır.

² Doç. Dr. Hasan Keskin / Ayetlerin Sayısı Hakkında İhtilafların Nedenleri -Tez / C.U İlahiyat Fakültesi Dergisi

Gramere göre bu ayetin irabı şu şekildedir: عَبَسَ... Fiili mazi / müfred-müzekker-gaib / öznesi müstetir وَه... Atıf edatı تَوَلَّى... Fiili mazi / müfred-müzekker-gaib / öznesi müstetir وَه (hal olması da mümkündür) اِنْ... Müfred hükmünde cümle, başındaki “en” (اِنْ) edatından dolayı terkip haline gelmiş mastar/ önceki fiillerin “mefulü li eclihi” /mahallen mansub.

Bu iki ayet bölünmeden okunduğunda anlamı “O kör ona geldi diye sırtını dönerek suratını ekşitti” şeklinde olmalıdır.

Bir cümle tam orta yerinden ikiye bölünerek iki ayet haline getirilmiştir. Üstelik birinci ayetin sonuna konulan secavend “durmak caiz olmaz” anlamına gelen لَا olmasına rağmen... O halde bu tek cümle neden ikiye bölünüp iki ayet haline getirilir? Bu soruya bulabildiğimiz tek cevap, sadece kafiye uyumu olsun dıyedir...

Önce anlamadan okumaya asla elverişli olmayan noktasız ve harekesiz yazıya noktalar ve hareketler konulup anlamadan da okumaya müsait hale getiriliyor, ardından kafiye uyumlarına göre cümleler bölünüyor.

Bu duruma örnek getirebileceğimiz tek ayet gurubu bununla sınırlı değildir. Yüzlerce ayet bölünmesinin sırf kafiye uyumu olsun diye yapıldığı gün gibi aşikardır...

Tüm bunları neden anlattık?

Bu yazımızda anlamaya çalışacağımız Bakara suresinin 1-4 ayetleri de tıpkı “Abese” suresinde olduğu gibi en olmadık yerden bölünerek, aslında tek bir cümle olduğunda anlamlı olan ayetten sırf ses uyumu hatırına 4 ayet çıkarılmıştır. Bakara suresinin başında gelen, Kur’an’ın bu yazının işaretleri dediğı ama müfessirlerin “hurufu mukatta” dedikleri sembollerle ilgili ileride uzun açıklamalar yapacağız. Ancak bu açıklamalardan önce 1-4 ayetlerin bölünmelerindeki yanlışlık üzerinde duracağız.

II. Ayet bölünmelerindeki anlayışın, Bakara Suresi ilk 5 ayeti örnekliliği ile değerdendirmesi.

Bilindiğı gibi Bakara suresinin ilk beş ayeti elimizdeki Mushaflarda řu şekilde bölünmüştür.

الْم ﴿١﴾

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿٢﴾ اَلَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ

وَيُقِيْمُوْنَ اِل َّ صَلٰوةَ وَهُمْ مَا رَزَقْنَاهُمْ يَنْفِقُوْنَ ﴿٣﴾ وَالَّذِيْنَ

يُؤْمِنُوْنَ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ

يُوقِنُوْنَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٥﴾

Hurufu mukatta olan ملا'i sonraya bırakırsak 2, 3 ve 4. Ayetler, bölünmesi imkansız olan tek bir cümledir. Aslında bu ayetlerin irabını yapanlar da bunu belirtmektedirler. İrabı Müyessara'ya göre Bakara suresinin 2-5. ayetlerin irabı řu şekildedir.

[البقرة ٢] لِّلْمُتَّ قَيْنَ ۝ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا
رَيْبَ فِيهِ هُدًى

﴿كلذ﴾

مسا إشارة في محل رفع مبتدأ، واللام للبعد، والكاف للخطاب :

﴿الكتاب﴾:

ربخ ﴿كلذ﴾، ولمجلاو ةينادتبلا لا لحم اهل نم بارعلا .وأ لدب نم مسا قر اشلا

﴿لا بير

هيف﴾ لا نافية للجنس، وربب اسمها المبني على الفتح في محل نصب اسم لا، والجار والمجرور متعلقان بمحذوف

اهربخ ، : والجملة حال من الكتاب أو خبر ثان لـ ﴿ذلك﴾

.

﴿بده﴾

ربخ ناث وأ ثلاث لـ ﴿كلذ﴾ :

﴿نيقتمل﴾

جار ومجرور متعلقان بهدى، لأنه مصدر. أو صفة لـ ﴿هدى﴾ :

[البقرة ٣] اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ اَلْ َصَلَاةَ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾

﴿الذين﴾

اسم موصول في محل جر صفة للمتقين :

﴿نونمؤى﴾ فعل مضارع مرفوع، وعلامة رفعه ثبوت النون، لأنه من الأفعال الخمسة، والواو ضمير متصل في محل

رفع فاعل ، :

والجملة الفعلية لا محل لها من الإعراب، لأنها صلة الموصول

﴿بالغيب﴾

راج رورجمو ناقلعتم بـ ﴿نونمؤى﴾ :

﴿قبونومي﴾

الجملة عطف على جملة ﴿يؤمنون﴾ داخلية في حيز الصلة :

﴿الصلاة﴾

لوعفم هب :

﴿اممو﴾

الواو حرف عطف، و﴿مما﴾ جار ومجرور متعلقان بـ ﴿ينفقون﴾ :

﴿مهانقرز﴾ فعل ماض، وفاعل، ومفعول به. وجملة ﴿رزقناهم﴾ لا محل لها من الإعراب، لأنها صلة ما، والعائد

محذوف أي: :

هاتقرزم هايأ

﴿نوقفنى﴾

فعل مضارع مرفوع، معطوف على ﴿يقيمون﴾ داخل في حيز الصلة أيضًا :

Yapılan bu iraba göre ikinci ayetin sonunda geçen لِّلْمُتَّ قَيْنَ (el-muttaki) kelimesi mevsuf, devamında gelen اَلَّذِينَ (ellezine) kelimesi sıfattır. Yani “muttaki” kelimesi ile

devamında gelen cümleler bir sıfat tamlaması oluşturmaktadır. Muttaki kelimesinden sonra gelen *الَّذِينَ* (ellezine) kelimesi tek başına hiçbir anlamı olmayan ism-i mevsul'dür. Bu kelimedenden sonra gelen cümleler ise asıl cümle içinde herhangi bir fonksiyon icra edemeyen, tek vazifesi ism-i mevsulü tanıtmak, açmak, tanımlamak olan sıla cümleleridir. Sıla cümlelerinin irabı asıl cümleden bağımsız olarak kendi içinde yapılır ve o cümleye asıl cümle içindeki iraptan bir mahal verilmez. Bu yüzden nahiv açısından o cümlelere “*irab'tan mahalli yoktur*” tanımlaması getirilir.

الَّذِينَ (ellezine) kelimesi ile başlayan cümleler nahiv açısından “müfred” hükmündedir. Yani kelimeler ne kadar çok olursa olsun tek bir kelime gibidirler. Nitekim upuzun cümlelerin tamamı *لِلْمُتَّكِينَ* (el-muttaki) kelimesine sıfat olmuştur. Yukarıda verilen iraba göre sıla cümlelerini parantez içi cümleler olarak görme zorunluluğu vardır. Buna göre 2, 3, ve 4. ayetlerdeki cümlelerin asıl öğeleri şu şekildedir.

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّكِينَ *الَّذِينَ* (.....) *وَالَّذِينَ* (.....)

Parantez içinde kalan kısım asıl cümle içinde öge değeri olmayan, tek görevi kendinden önceki “ismi mevsulü” (*الَّذِينَ*) tanımlamak olan sıla cümleleridir. Buna göre ikinci ayetin sonunda geçen “*il muttakin*” (*لِلْمُتَّكِينَ*) kelimesi “mevsuf” üçüncü ve dördüncü ayetin başında gelen ismi mevsuller (*الَّذِينَ*) ise sıfattır.

Burada ayet olmadık yerden bölünerek sıfat ile mevsufun arası açılmış, sıfat olan ve tek başına bir anlam ifade etmeyecek olan cümleler tek başına bırakılmıştır. Böylelikle birinci ayet ile kitaba “*muttakiler için kılavuzdur*” şeklinde bir tanımlama getirmiştir. Oysa muttaki kelimesi sıfatı olmadan tek başına kullanıldığında nereye çeksen o anlama gelebilecek kelimedir. Kelime tek başına “korunak edinen” anlamına gelmektedir. Fakat neyi korunak edindiği açıkça belli olmadığı için, yorumların ardı arkası kesilmeden “muttaki” kelimesine uygun bir anlam arayışına girilmişdir. Aslında sıfatıyla beraber okunsa, asla böylesine bir anlam kargaşası söz konusu dahi edilemeyecektir.

Aslına bakılırsa bu tür kullanımlar sadece Arapçada olan bir kullanım değildir. Mesela Türkçede “yolda gelirken çizmesine çamur bulaşmış olan sarı elbiseli adam dedi” cümlesinde asıl olan cümle sadece “adam dedi” kısmıdır. Geri kalan kelimelerin tamamı asıl cümle içinde bir fonksiyona sahip olmayan, adam kelimesine sıfat olarak dönen kelimelerdir.

Ayet bölünmelerinin mevsuf-sıfat ilişkisini yok edecek şekilde yapılması, mevsufun hiç tanımı yapılmamış bir kelime olarak anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu durum “muttaki kimdir” sorusunun sorulmasına ve buna cevap aranmasına yol açmıştır. Oysa muttaki kelimesinden sonra gelen cümleler zaten böyle bir karışıklık olmasın diye “sıfat” olarak gelerek, o kelimeyi tanıtmıştır. Ayete bahse konu olan “muttaki” kelimesinin irap açısından sıfatlarından ayrılarak yazılması, tam tarifi yapılmış bir kelimenin hiç tarifi yapılmamış bir kelime haline dönüşmesine neden olmuş ve hatta bazı meal yazarları “muttaki” olmak için iman etmenin gerekli olmadığını dahi söyleyebilmişlerdir.

Ayette geçen *لِلْمُتَّكِينَ* (el-muttaki) kelimesi و ق ي (VKY) kök harflerinden türemiş “iftial” babından gelen “ismi faildir. Sulasi kökünde “*korumak, kayırmak, savunmak, himaye etmek*” anlamları olan bu kelime iftial babında geçişsiz bir mana kazanarak “*bir şeyi veya kişiyi korunak edinmek, bir şeyi veya kişiyi himaye edinmek, siper edinmek, bir şeyin veya kişinin koruması altına girmeyi kabul etmek*” anlamları kazanmaktadır. Bu noktada “muttaki” kelimesinin belirleyici veya açıklayıcı herhangi bir sıfatı olmadan kullanılması durumunda,

hiçbir ayırım yapmadan herhangi bir şeyi veya kimseyi kendisine himaye edici olarak kabul eden herkes için kullanılan bir kelime haline dönüşmektedir. **Yani kelimenin sıfatı ile arasının açılması durumunda her önüne gelenin kendi konumuna göre anlam yükleyebileceği bir kelime haline gelmektedir.** Öyle olunca, şeytani düzenlerin kendisi için himaye edici olduğunu kabul edenler bile “muttaki” kelimesi ile isimlendirilebilirler. Ayette herhangi bir “muttakiden” değil, upuzun sıfatları olan “muttakilerden” bahsedilmektedir. Mevsuf ve sıfat arasını ayırarak cümleleri ona göre tanzim etmek çok vahim sonuçlar doğurmaktadır. Mesela Türkçede “adamları öldürün” gibi bir cümle kurulması durumunda “adam” olan herkesin öldürülebileceği anlaşılmaktadır. Oysa “insanları öldüren adamları öldürün” dediğimizde her adam değil, insan öldüren adamların öldürüleceği anlaşılmaktadır.

İşte bu bakış açısıyla ayetleri mevsuf ile sıfat arasını açarak bölenler, muttaki kelimesinin “herhangi bir muttaki” şeklinde anlaşılmasına neden olmuşlardır. Ayete “hiç şüphe yoktur ki bu kitap muttakiler için kılavuzdur” şeklinde anlam verilmesi durumunda, bu kitap “tağutların şeytani düzenlerinde kendilerine yüklenilen görevleri harfiyyen ve sadık bir şekilde yerine getiren ve o düzen içinde de “muttaki” olarak tanımlananlar için de “kılavuz” olur anlamı çıkmaktadır. Oysa cümle kitabın her muttakiye değil “gayba inanan, kendi rızıklarından karşılıksız bağışta bulunan, o salatı ikame eden, resule ve resulden öncesinde indirilene inanan ve üstelik ahirete de kesin olarak güvenen müttakilere” kılavuz olduğunu söylemektedir.

Sonraki ayetlerin “muttaki” kelimesine sıfat olması aynı zamanda, bahse konu olan kişilerin kendilerini iman ettikleri şeylerle koruma altına aldığını, onların himayesine girdiklerini belirtmektedir. Bunun yanında o sıfatların bizzat “muttaki” denilen kişiler tarafından kendi iradeleriyle elde etmeleri gereken sıfatlar olduğu anlaşılacaktır. Çünkü sayılan sıfatların tamamı iradeyle alakalı olan ve sadece o kişilerin yapmasıyla elde edebileceği sıfatlardır.

Bir insanın boy olarak kısa veya uzun, beyaz veya siyah, mavi gözlü veya kara gözlü olması onun elinde olan bir şey değildir. Bu sıfatlar irade veya gayretle elde edilebilen sıfatlar değildir. Ama bir insanın Allah’a, resullerine, kitabına, meleklerine, ahiret gününe güvenmesi ve “mümin insan” gibi bir sıfata sahip olması tamamen onun irade ve gayretiyle elde edebileceği bir sıfattır. Hatta bu sıfatı edinmesinde ondan başkası hiç rol oynamamaktadır.

Tıpkı bunun gibi kişinin “muttaki” olması da sadece kişinin yapması gereken bir şeydir. Yani insanın kendisi dışında herhangi biri ne onu “muttaki” yapabilir ne de muttaki olduktan sonra onu “mümin” sıfatıyla sıfatlandırabilir. Kelimenin, fiilleri geçişsiz hale getirip “edinmek, gayret ve çaba göstermek” anlamı katan “iftial” babından gelmesinin sebebi de bundan dolayı olsa gerektir.

Bu kelime üzerinde sırası geldiğinde biraz daha durulacaktır. Bizim bu bağlamda kelime üzerinde durmamızın sebebi, ayette “mevsuf” olarak geçen kelimenin sıfatından ayrılarak ayet bölünmesi yapıldığına dikkat çekmek istememizden yani ayetin en olmayacak yerden bölünmüş olduğunu göstermek istememizden dolayıdır.

الْم ﴿١﴾

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ۝ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَاةَ وَهُمْ مَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ ۝ وَالَّذِينَ

يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْآخِرَةِ هُمْ

يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ ۝ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

Elimizdeki Mushaflarda bu şekilde bölünmüş olan bu cümleler, asla 5 ayet olacak şekilde bölünmeye müsait değildir. Kaldı ki böyle bölünmesi durumunda hem üçüncü hem de dördüncü ayet “haberi” olmayan “müpteda” konumuna düşürülmektedir. Yani cümlenin “muttaki” kelimesinden sonra bölünmesi hem muttaki kelimesinin sıfatsız kalmasına hem de 3 ve 4.ayetlerin yarım cümleler olmasına yol açmaktadır.

Buna göre en başta gelen ve müfessirlerin hiç olmayacak şekilde “hurufu mukatta” adını verdikleri sembolleri işin içine katmadan cümlelere bakarsak, 2, 3 ve 4. ayetlerin bölünemez tek cümle olduğu rahatlıkla anlaşılabacaktır. Biraz önce de belirttiğimiz gibi 3 ve 4. ayetin başında geçen ism-i mevsuller (الَّذِينَ) in her ikisi de 2. ayetin sonunda geçen (لِلْمُتَّقِينَ) kelimesinin sıfatlarıdır. Zaten her iki mevsulden sonra gelen cümleler asıl cümle içinde öge değeri olmayan ve tek görevleri ism-i mevsulü tanımlamak olan sıla cümleleridir. İşte tüm bunlara göre elimizdeki Mushaflarda 2, 3, 4 şeklinde numaralandırılan ayetler aslında birbirinden ayrılması mümkün olmayan tek bir ayettir (cümledir). Biraz önce müfessirlerin “ayet” kelimesinin terim olarak tanımını “başı ve sonu belli olan, anlamda kapalılık ve eksiklik oluşturmeyen, kendi başına bağımsız cümle” şeklinde yaptığını aktarmıştık. İşte tüm bu sebeplere göre tam olan cümle şu şekilde olmalıdır.

Bakara 2/2 ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين الذين يؤمنون

بالعيب و يقيمون الصلوة و مما رزقناهم ينفقون و

الدين يؤمنون بما انزل اليك و ما انزل من قبلك و بالآخرة هم يوقنون

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۚ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ ٱلْعَهْدَ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ ٱلْعَهْدَ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ ٱلْعَهْدَ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ

ŞU, KENDİ RIZIKLARINDAN KARŞILIKSIZ BAĞIŞTA BULUNAN, O SALATI İKAME EDEN, GAYBA GÜVENEN VE SENİN ÖNCENDE İNDİRİLENE DE SANA İNDİRİLENE DE İNANAN MUTTAKİLER İÇİN KILAVUZ OLAN, HAKKINDA HİÇBİR ŞÜPHENİN OLMADIĞI İŞTE O YAZIDIR. ÜSTELİK ONLAR, O (bildirilen) SONRASINA DA TEREDDÜDSÜZ İKNA OLURLAR

(Not: Mavi renkle gösterdiğimiz kısımlar nahiv açısından; asıl cümle içinde öge değeri olmayan sıla cümleleridir.)

(Not: Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu ayetteki kelimeler üzerinde daha detaylıca durulacaktır. Bu meal sadece ayetin gramerini önceleyerek, bölünmesi durumunda nasıl bir anlamın ortaya çıkacağını göstermek amacıyla verilmiştir.)

Cümleye anlam verilecekse bu yapı bozulmadan anlam verilmek zorundadır. Bu yapı bozulduğu zaman 3 ve 4. ayetler yarım cümleler olarak kalmaktadırlar. Yarım bırakılan cümlelere olmayan kelimeler katmadan meal verilmesi mümkün değildir. Nitekim meal yazarlarının neredeyse tamamının bu şekilde bölünen ayetlerin cümle yapılarını dikkate almadan mana vermeleri, hep onların ayete kelimeler karıştırmalarına sebep olmuştur. Birkaç mealî örnek getirelim. (۳) (الَّذِينَ يُوَفُّوْنَ ٱلْعَهْدَ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ ٱلْعَهْدَ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ ٱلْعَهْدَ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ ۚ)

Kelimenin sıfatı olmadan tek başına kullanılması durumunda “herhangi bir tehlikeden veya istenmeyen bir şeyden korunmaya çalışan kişi” anlamına geldiğini biraz önce belirtmiştik. Kur’an’da و ق ي (VKY) kök harflerinden türemiş 258 kelime bulunmaktadır. Bu kullanımlardan 49 tanesi “muttaki” şeklinde geçmektedir.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾

Abdulkaki Gölpınarlı Meali

Onlar, gaybe inanırlar, namaz kılarlar, rızıklandırdığımız şeylerin bir kısmını yoksullara harcarlar.

Ali Bulaç Meali

Onlar, gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler.

Bayraktar Bayraklı Meali

Onlar, gayba inanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden Allah yolunda harcarlar

Diyanet Vakfı Meali

Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.

Edip Yüksel Meali

*Onlar ki duyularıyla algılayamadıkları gerçeklere de inanırlar, * namazı (salat) gözetirler, ** kendilerine verdiğimiz rızıktan muhtaçlara verirler**

Elmalılı Meali (Orijinal)

onlar ki gaybe iman edip namazı dürüst kılarlar ve kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden infak ederler

Erhan Aktaş Meali

*Onlar; gayba¹ inanırlar, salâtı ikame ederler² ve verdiğimiz rızıktan infak³ ederler.**

Mehmet Okuyan Meali

Onlar [gayb]a (bilinemeyenlere) inanır; namaz kılar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden [infak] ederler (verirler).

Muhammed Esed Meali

onlar ki, insan idrakini aş[ın olguların varlığı]na 3 inanırlar ve namazlarında dikkatli ve devamlıdırlar; kendilerine verdiğimiz rızıktan 4 başkaları için harcarlar;

Mustafa İslamoğlu Meali

Onlar ki; gayba iman ederler, namazı istikamet üzere kılarlar, kendilerine sürekli lutfettiğimiz şeylerden (ihtiyaç sahiplerine) harcarlar.

Süleyman Ateş Meali

Onlar ki gaybde (gizlide, içtenlikle) inanıp namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah rızası için) harcarlar.

Bu meal yazarlarının hepsi ayete verdikleri meallerinin başına “onlar” veya “onlar ki” kelimesini koymuşlardır. Oysa ayetin başında geçen ismi mevsul (وَالَّذِينَ) hem yargılı bir cümleyi kavrama dönüştüren hem de kendisinden sonraki sıra cümlesi olmadan tek başına anlamı olmayan bir edattır. Bu edata “onlar” şeklinde çoğul-müzekker-gaib zamirin anlamını vermek hem edatı “hum” (هم) zahirine çevirmek hem de kavram bildiren bir cümleyi yargılı bir cümle haline getirmektir. Arapça bilmeyenler için dediklerimizi biraz daha açalım.

Yargı cümlesi, bahse konu edinilen hususta kişiyi bir sonuca vardırان cümlelerdir. Mesela; جَاءَ طالبُ Öğrenci geldi

Bu kısa cümle, duyan kişiyi bir yargıya vardırان ve öğrencinin gelmiş olduğunu anlatmaktadır. Fakat aynı cümle başına “ismi mevsul” getirirsek, bu yargı kaybolmakta ve cümle kavrama dönüşmektedir.

جَاءَ...الَّذِينَ...Gelen öğrenci.

İsmi mevsuller bu şekilde yargı bildiren bitmiş bir cümleyi (öğrenci geldi) kavrama dönüştürerek müfred (tekil) hale getirmektedir. İsmi mevsul ve ondan sonra gelen sıra cümleleri ne kadar uzun olursa olsun asıl cümle içinde kavram olarak “tekil öge” değeri taşırlar. Sıfat olarak geldiklerinde ise cümlede hiçbir zaman asıl öge olamazlar. Meal yazarları kendinden önceki kelimenin sıfatı olan ismi mevsulü zamire dönüştürmekle kalmamış, tek başına bir cümle olmaması gereken ifadeyi yargılı cümle haline getirmişlerdir. Meselâ aşağıdaki mealde tam da olması gereken şekilde yapılmış ve kavram değeri korunmuştur.

Bitmiş bir cümleyi cümleleri yargıdan kavrama dönüştüren ismi mevsullere “onlar” anlamı vermek, üstelik kendinden önceki kelimenin sıfatı olmasını hiç dikkate almamak meal yazarlarını istemeseler bile ayetlere olmayan kelimeler sokuşturmaya mecbur bırakmaktadır. Mesela, aşağıdaki mealde ismi mevsulün öge değerine dikkat edilerek tam da olması gerektiği gibi mana verilmiştir.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (۳۰)

Süleymaniye Vakfı Meali

Allah’a içten inanan, namazı düzgün ve sürekli kılan ve verdiğimiz rızıkları yerli yerince harcayanlar,

Bu meale dikkat edilirse cümlelerin yarım olduğu, kelimelerin kavramlaştığı ve hatta ayetin sonuna virgül konularak cümlelerin bir sonraki ayetle tamamlanacağı belirtilmiştir. Aynı mealin yazarları bir sonraki ayetin başına da doğru bir şekilde kavram olarak mana vermiş ama bu sefer de ayetin sonunda yargı bildiren cümleyi de kavrama dönüştürerek tersinden bir yanlış yapmışlardır.

Süleymaniye Vakfı Meali

Sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanıp güvenenler ve ahiret konusunda kesin bir kanaate varanlar,

Meale dikkat edilirse yine ayetin sonuna virgül konularak ayetin anlamının bir sonraki ayetle tamamlanacağı belirtilmiştir. İşte bu durum “muttaki” kelimesine sıfat olan cümlelerin yine mevsufundan ayrılmasına ve cümlelerin “müpteda” olarak kendi başına cümleler kuran öğeler haline gelmesine neden olmuştur. Bu meale göre 2. ayette cümle bitmekte, 3 ve 4. Ayetler özne (müpteda) olmakta, 5. ayet ise öznenin haber veren yüklem (haber) dönüşmektedir. Oysa az önce de belirttiğimiz gibi cümledeki kelimelerin öge değerleri şu şekildedir.

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ (الْاٰیٰتِ ٢٠٠)..... (وَالْاٰخِرَةُ هُمْ يُوَفُّوْنَ

Mavi renkle gösterdiğimiz kısım, kavram olarak cümle içinde tek bir ögeye karşılık olan “mevsuf ve sıfattır”. Aslına bakılırsa bu tür kullanımlar yani cümlelerin kavrama dönüşerek sıfatlaştığını bildiren kullanımlar sadece Arapçada değil yeryüzündeki tüm dillerde vardır. Hatta sıfata dönüşen cümleler ne kadar uzun olursa olsun tek bir ögeyi tanımlayan kavram olmaktan çıkmazlar. Mesela;

Sabahleyin evinden okuluna doğru yola çıkan, yolda herhangi bir kuralı çiğnemedi, oyalanmadan yürüyen, okuluna geldiğinde arkadaşları ile iyi geçinen, derslerine önem veren, sınıfını ve çevresini temiz tutan öğrenci, iyidir.

Bu upuzun cümlelerin asıl öğeleri “öğrenci iyidir” kelimeleridir. Bu upuzun cümlelerin kelimelerinin öge değerleri şu şekildedir.

Öğrenci...Özne (müpteda)

İyidir.....Yüklem (haber)

Peki cümlelerin geri kalan kısmı nedir?

O uzun cümlelerin tamamı öğrenci kelimesini tanımlayan sıfattır ve sıfat cümlelerin tamamı “öğrenci” kelimesiyle birlikte tek bir ögedir.

İşte muttaki kelimesinden sonra gelen 3 ve 4. ayetlerdeki cümlelerin tamamı da muttaki kelimesine dönen sıfatlardır ve bu sıfatlar “muttaki” kelimesi ile birlikte 2. ayetteki cümlelerin tek bir ögesidir. Ayetlerin bu şekilde bölünüp her bir sıfatın bağımsız cümleler haline getirilmesi asla doğru değildir. Meal ve tefsir yazarlarının 3 ve 4. ayetlerdeki cümlelerin “muttaki” kelimesini tanımlayan sıfatlar olduğunu bilmemelerine imkân yoktur. Zaten az önce alıntı yaptığımız “irabı müyessera” isim-i mevsulle başlayan cümlelerin “muttaki” kelimesinin sıfatı olduğunu belirtmiştir. Fakat nedense hangi kurala göre yapıldığı belli olmayan ayet bölünmelerindeki yanlışlığı anlatıp, düzeltcekleri yerde, yapılmış olan yanlışla dokunmadan ama ayetlere ayetlerde olmayan kelimeler sokuşturarak mana vermeyi tercih etmişlerdir. Hatta

bununla da kalmayıp, sıfatlarıyla birlikte çok açık olan muttaki kelimesini sanki anlamı bilinmeyen bir kelime gibi gösterip “muttaki kimdir” şeklinde açıklamalar getirmişlerdir. Oysa ayet zaten kime muttaki dendiğini veya hangi muttakinin muhatap alındığını sıfatlarıyla tanıtarak çok açık hale getirmiştir. Yani “muttaki kimdir” şeklinde bir soruyla başlayıp, uzun uzun yorumlar yapmaya hiç hacet yoktur, çünkü cümle zaten onu açıklamıştır. Mesela, var olan ayet bölünmelerini dikkate almayan Kurtubi, aynı yöntemi izleyerek “muttaki” kelimesi hakkında şu açıklamayı getirmiştir.

“Salih ameli ve duasıyla Yüce Allah’ın azabından kendisini koruyan kimseye “muttaki” denir. Bu kelime, kendin ile hoşlanmadığın şey arasında engel olarak kullandığın hakkında “(اتقاء المكروه) hoşlanılmayan şeyden sakınmak” tabirinden alınmıştır” (Kurtubi / el Camiu li Ahkamil Kur’an / c.1.s.405).”

Kelimenin anlamını “hoşlanılmayan şeyden korunmak” olarak alan Kurtubi’nin bu tanımını baz alıp kelimenin başka ayetlerdeki kullanımına baktığımızda çok tuhaf ve bir o kadar da saçma bir durum ortaya çıkmaktadır.

Bakara 2/189

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْإِهْلَ ۚ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلرَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ

ر مَنْ أَتَىٰ فِي الْبُيُوتِ

مِنْ أَبْوَابِهَا وَأَتَىٰ قُورًا ۚ لَعَلَّكُمْ تَفْهَمُونَ

Sana hilâlleri soruyorlar. De ki: “Onlar insanlar için, bir de hac için vakit ölçüleridir. Birr, evlere arkalarından girmeniz değildir. Fakat Birr, kişinin sakınmasıdır. O halde evelre kapılarından girin. Allah’tan da korkun ki felaha eresiniz (Kurtubi mealı)

Şimdi Bakara 2. ayette iftial babının ismi faili olarak geçen “muttaki” kelimesine “hoşlanılmayan şeyle arasına engel koyarak sakınan kişi” manası veren Kurtubi, bu ayette yine iftial babından emir fiil olarak geçen “ittiku” kelimesine “korkun” manasını tercih etmiş ve ayette geçen bu وَاتَّقُوا ۚ ifadesine de “Allah’tan korkun” anlamı vererek (sonsuz kere haşa) Allah’ı istenilmeyen veya hoşlanılmayan konumuna düşürmüştür. Kaldı ki kelimenin “korkmak” gibi bir manası da bulunmadığı halde bunu yapmıştır. Bu durum Kur’an’da geçen “ittakullah” emirlerinin geçtiği tüm yerlerde böyledir. Oysa “iftial” babından gelen fiiller “edinme” anlamı kazanırlar ve fiilin failine nesnenin cinsinden bir şeyi edinmesini bildirirler. Üstelik “iftial” babının fiilleri geçişli manadan geçişsiz manaya getirirler. Bu demektir ki bir fiil iftial babına geldiğinde eğer geçişsiz bir mana alacaksa nesnesini harfî cer yardımıyla alacak demektir. Oysa “ittakullah” ifadesinde fiil, mefulünü direk almıştır. O halde bu kelimeye geçişsiz olarak “korkun” manası vermenin de imkânı yoktur. Eğer “ittakullah” kelimesine “Allah’tan korkun, Allah’tan sakının” gibi bir mana verilecekse ifadenin “ittaku billah” veya ittaku minellah” veya “itteku anillah” şeklinde gelmesi gerekirdi. Hepsinden öte, Yüce Allah bizim kendisinden kaçıp başka sığınaklar, başka korunaklar edineceğimiz bir varlık değil, tam tersi, bizim her türlü tehlikeden ona sığınıp, onu korunak edineceğimiz bir varlıktır. Yüce Allah bizden kendisine inanmamızı, kendisine güvenmemizi, kendisine sığınmamızı, kendisini sevmemizi, kendisine gönül rahatlığıyla uymamızı vs” emretmektedir. Kişi, korktuğuna sığınamaz, kişi korktuğuna güvenemez, kişi korktuğuna inanamaz, kişi korktuğunu sevmez. Hatta iman, güven, sığınma, tabi olma ile korku aynı yerde barınmaz. Korku varsa güvensizlik var demektir. İttakullah ifadelerine “Allah’tan korkun” anlamı vermek hem kuralsızlık hem de Yüce Kur’an’ın önerdiği Allah inancına taban tabana zıt bir anlamdır. Bu ifadenin anlamı “ALLAH’I KORUNAK EDİNİN” her türlü tehlikeden ve hoşlanılmayan durumdan Allah’ı korunak edinerek korunun anlamındadır.

İşte tüm bu saçma durumlar, çok basit gibi görünen “mevsuf-sıfat” ilişkisini bozmanın bir sonucudur. Bu açıklamalardan sonra tekrar edelim ki; elimizdeki Mushaflarda bölünüp 2, 3, 4 şeklinde numaralandırılan cümlelerin dil bilgisi yapısı böyle bir bölünmeye asla müsaade etmeyen tek bir cümledir.

Bizim bundan sonraki yapacağımız açıklamalar, bu cümlelerin tek bir cümle olduğu temeli üzerinden olacaktır.

Ayet bölünmeleri ile ilgili gündeme getirdiğimiz bu durum sadece Bakara suresinin ilk ayetleri ile sınırlı değildir. Buna dair yüzlerce örnek getirmek mümkündür. Allah izin ve imkân verirse sırası geldiğinde onlara da değinilecektir.

Ramazan DEMİR

